

Den brente jords taktikk skulle nyttes under en fortsettelseskrig i Norge

Tysklands kapitulasjon reddet kystbyene fra en total utslettelse

På et tidlig tidspunkt i 1945 gjorde Vidkun Quisling det klart at avdelinger innen Nasjonal Samling ikke måtte settes inn i tyske væpnede styrker under en eventuell fortsettelseskrig på norsk jord. Samtidig oppfordret tillitsmenn medlemmene om å motstå trusler og press fra sipooffiserer i de tyske alarmerhener, som flere steder i landet forsøkte å utkommandere «norske våpenbrødre» til militærøvelser, - da med sikte på slik innsats.

Forsøkene lykkes ikke og som tidligere var vår holdning klar: - Tenke norsk, handle norsk og unngå for enhver pris å komme i væpnet kamp mot landsmenn.

«Norsk Krigsleksikon 1945» skriver:

«At de over 300 000 uthvilte soldater i Festung Norwegen kapitulerte uten å sette seg militært til motverge var på ingen måte gitt. Tvert om var det lenge grunn til å frykte et blodbad i forbindelse med gjenerobringen av Norge».

Nei, frykten var slett ikke ubegrunnet.

Dette kommer frem i en kronikk i «Bergens Tidende» hvor Garmann Rygg skriver om sitt arbeide med Statsarkivets store minekartsamling.

Under omtalen av tyskerens planer for en mulig retrett fra Bergen heter det:

Strategien bak det hele var klar - «Festung Norwegen» skulle forsvares. På denne bakgrunn kan vi også snakke om en «Festung Bergenshalvøyen», for overalt fra Os i sør rundt hele kysten til Trengereid i øst, og ellers i distriktet omkring,

Av Kjell Blich Schreiner

var fremgangsmåten den samme: Alle strategiske steder ble besatt - fienden skulle for enhver pris slås tilbake.

Men dette var langt fra alt...

Minekartene forteller oss hva som kunne ha skjedd under krigen.

I tillegg til de rent militære anlegg som ble minelagt, kastet tyskerne også blikket på selve Bergen by. Og hva ble forhåndsminert/underminert her? Omtrent alt! Utfra kartene oppdager vi en nærmest total minelegging av områder, bygg og anlegg med sentrale funksjoner.

Tanken bak tyskerens minelegging av sivile områder var at de kanskje en gang måtte oppgi sitt herredømme og trekke seg tilbake. Skulle overmakten ved en invasjon bli for stor, ville behovet for en rask retrett til sikrere steder være stort. Strategien var da å hindre/eliminere forfølgere. Metoden var underminering av alle kommunikasjoner. Først Bergen Jernbanestasjon og jernbaneverkstedet på Kronstad. Dernest Sjøflyhavnen i Sandviken. Tilsvarende ble gjort med broer - eksempelvis Strømme bro, her finner vi også et kart som viser en underminert hjelpebro (som skulle bygges og eventuelt sprenges etter at den opprinnelige broen var sprengt bort?) Videre ble mange sentrale veistrekninger minelagt - og på samme måte ble alle de store kaianleggene m/kraner grundig underminert. I tillegg skulle Ravneberg Sendarstasjon, Rundeman Radio

og Askøy Kringkaster gjøres tause.

Men enda mer skremmende - i et tilbakeblikk - var den totale mineleggingen av viktige anlegg som befolkningen var helt avhengig av. Alle kjente industribedrifter, fabrikkanlegg, Bergen Elektrisitetsverk, Solheim transformatorstasjon, kraftlinjer og omformere, dokker og skipsverft. Bergen Gassverk, alle lagre for kull og koks, Bergen Kjøleanlegg (Bontelabo), tankanlegg for bensin og olje, alt dette skulle ødelegges ved en invasjon.

Alle større matvarelager til sivil bruk skulle sprenges i luften hvis invasjonen kom

Men verst av alt; samtlige kolonialvarelager stod på listen. Alle de store matvaregrossistfirmaene er nevnt, i tillegg byens forsyningslagre, foruten Sotremøllen og Heggernes Valsemølle. Likedan NKLS matvarelager og Kaffebrenneri i Nøstegaten 19, samt J.C. Martens Spisefettfabrik i Sandviken. Og på grensen til det latterlig grundige - H. Wesenbergs potetlager i Sandviksveien 48, og Maaseskjæret Potetlager og Sildetørkeri.

Strategien bak det hele var den brente jords taktikk, inntrengerne skulle på ingen måte få fordel av et fungerende bysamfunn. Refleksjonene om hva som kunne ha skjedd i Bergen gjør seg selv. Om invasjonen hadde kommet og tyskerne hadde satt sine planer om masseødeleggelse ut i livet, ville det ha vært intet mindre enn

Forts. side 8 ➡

Kretsfører Tindberg oppførte seg med ro og verdighet

da han ble bortført av britiske soldater i Nord-Norge

Av Wiktor Lie

Under det lumske britiske angrep på den ubefestede Øst-Vågøy i 1941 spredte engelskmennene straks ut rykter blant befolkningen om at engelske tropper var satt i land, ikke bare på øya men også i hele Nord-Norge, og at de holdt dette område fast.

Forøvrig skulle foruten andre makter, også Sverige, ha erklært Tyskland krig...

På grunn av ryktene lot en del av øyas befolkning seg forlede til å vise britene vegen til NS-folks bosteder, - og flere partimedlemmer ble ført ombord i krigsskip og ført til England. Under det hurtige tilbaketog flyktet også noen av øyas beboere sammen med engelskmennene, men betingelsene for at de fikk følge med over Nordsjøen var at de lot seg verve i den britiske hær. I bevissheten om angiveriene seg kom en patrulje på fire trede mottakelse av britene gjorde de det.

Reichkommissar Terboven kom til Svolvær noen dager etter britenes landgang. For å gi et avskrekende eksempel forordnet han at eiendommene til flyktningene og eiendommene til dem som hjalp engelskmennene skulle brennes ned. Dessuten ble angiverne som var igjen i Svolvær arrestert.

Senere lykkes det heldigvis Vidkun Quisling å «bremse ned» Terbovens planer om et høyt antall gisseldrap.

Om bortførelsen av kretsfører Tindberg og flere andre NS-tillitsmenn i Svolvær forteller en som var tilstede under hendelsen:

- Tindberg var ikke påkledd da skytningen begynte. Han gikk til vinduet, og derfra så han krigsskipene. Til hushjelpen sa han: «Der har vi våre - venner -, nå skal de hente meg».

Mens Tindberg klede på seg kom en patrulje på fire mann inn i leiligheten.

Forts. side 8 ➡

Hva sier Gudbrandsdølingene?

SINCLAIRSTEINEN - en skammens støtte?

«Minnesteinen ved Kringen burde forlengst ha vært fjernet. Den synes meg å være mer en skamstøtte enn et stolt nasjonalt minnesmerke».

Dette skriver Odd Th.Thomassen til oss, en leser som nok, etter at Folk og Land's julenummer er kommet ut, neppe bør henlegge sine ferier til Gudbrandsdalen.

Som en forklaring til brevet's rystende innledning kommer han med følgende:

- Jeg har lest flere utlendingers uttalelser om denne minnestøtten. En skotsk nasjonaløkonom, Samuel Laing, som oppholdt seg i Norge fra 1814-36 nevner - forøvrig rent en passant - at han

«overalt hører at nordmennene gjerne gjør et nummer av kringenaffæren. Men alle, selv de mest opplyste synes uvitende om at på selvsamme tid da Sinclair

Forts. side 8 ➡

EN REISE GJENNOM TIDEN

Del 2 - Historiens dom

Når det 20. århundres Norges-historie skal skrives for alvor, vil okkupasjonsårene 1940-45 stå sentralt og overskygge det meste av andre begivenheter i nyere tid.

Ved å se vår historie i sammenheng og i perspektiv, vil man kunne få et nyansert bilde av hendelser og personer som var involverte. Ikke minst er dette viktig overfor de yngre årganger, som har kommet til etter krigen og som kanskje ikke helt skjønner hva som foregikk. Det sentrale spørsmål blir da hvorledes svik kontra troskap mot fedrelandet kan tolkes og fordeles på norske borgere og politikere.

Er tiden inne til å innta et mer nyansert syn på egen og andres innsats i krigsårene, spør nylig en journalist flygenerall Werner Christie på hans 80-årsdag. - Absolutt. Krig er ikke bare sort og hvitt, men en serie gråsoner.

Litteraturen om vår okkupasjonshistorie er omfangsrik. Hertil kommer avhandling, artikler og skriftstykker. Skal man få et nyansert bilde, må også vår politiske historie fra 1920-30 årene tas med. Videre den internasjonale kommunisme i sammenheng med Europas skjebne. Et ledd i historien er hvorledes det norske rettsoppgjøret etter krigen ble gjennomført.

Blandt de mange bøker som behandler vår nyere historie kan fremheves Kjell Fjørtofts produksjon. Hans siste bok: «Oppgjøret som ikke tok slutt», utkom høsten 1997.

Som utgangspunkt til forspillet til 9. april 1940 kan referes til et stort kildemateriale. Her kun et lite utvalg:

Ifølge orlogskaptein E. A. Steen i «Norsk Tidsskrift for Sjøvesen», mai 1951, s. 179: «I midten av februar (1940) undersøkte *britiske og franske stabsoffiserer*

mulige landingssteder i Norge.»...

Biskop Berggrav etter konferanse med lord Halifax og erkebiskopen av Canterbury (ifl. svensk hvitbok): «England vil ha oss inn i krigen. Tyskland vil helst ha oss utenfor, men ikke slik at vi bøyer oss for Englands krav som er forførdelige.»

8. april 1940: Mineleggingen i norsk territorialfarvann. Koht i Stortinget: «Vestmaktene fører krigen inn på norsk territorium.» Hambro: «Nøytralitetsbruddet setter vennskapet mellom Norge og England på spill.» Mowinckel: «Uretten er så eklatant og skammelig, at skulle vi følge det som denne direkte urett bød oss, så brøt vi med Storbritannia og sluttet oss til Tyskland...» «At Tyskland vil svare med å erklære krig, kan ikke ansees som utelukket.»

Fhv. statsminister Lloyd George i tale i Cardiff høsten 1940, referert i «Farmand» nr. 2/1951: «Vi engelskmenn bør slutte med å innbille oss og verden at det er tyskerne som har påført Skandinavia krigen... Vi hadde bestemt oss for å besette visse punkter på den norske kyst, men tyskerne kom som vanlig noen timer før oss.»

Overlege Johan Scharffenberg skriver i sin bok: «Norske aktstykker til okkupasjonens forhistorie, utgitt i 1950, på side 53 følgende:

«Det er usannhet at den britiske invasjon først skulle finne sted *etterat* tyskerne allerede var kommet til Norge, og *etterat* den norske regjering hadde bedt om hjelp. De allierte ville trekke Norge - om mulig også Sverige - inn i krigen, de ventet ingen norsk motstand, men var helt klar over at de der ved ville *provosere* et tysk angrep. De ventet å komme først, de overvurderte sin egen styrke og undervurderte tyskernes handlekraft og

Av E. L., Oslo

dristighet. Og den norske regjering overvurderte den britiske flåte som vern for Norge.

De fleste nordmenn er uvitende om okkupasjonens virkelige forhistorie, mange vil ikke oppgi myten om de alliertes englerene uskyld og tyskernes djevelske *eneskyld* for Norges skam og ulykke. De vil heller ikke se feilen i den norske regjering utenriks- og forsvarspolitik. Her spiller også politiske partihensyn inn.»

I samme boken skriver overlege Johan Scharffenberg bl.a. følgende:

«Fremtidens morske politikk bør bygge på den historiske sannhet, ikke på fortelse og løgn.» Videre skriver han: «Jeg ønsker hynsynsløs klarhet over disse forhold. Hele det materiale som kommisjonen bygget på, bør gjøres tilgjengelig for andre forskere, og alle viktige aktstykker bør bli offentliggjort. Det er skjenkelig at først etterslektene skal få vite hele sannheten, men ikke de samtidige slektsledd som har lidt og lenge etterpå kommer til å lide under sine styresmenns feilgrep.»

Som kjent har Kulturdepartementet i 1995 bestemt at landssvikerarkivet i Riksarkivet skal være stengt også for historikere frem til år 2025. (Totalt 80 år).

De politiske forhold i Norge under krigen er tidligere blitt behandlet i en rekke artikler. Resultatet av Qusling og hans regjering arbeide i okkupasjonsårene kan kritiseres eller honnoreres ut fra de faktiske forhold. Vi kan her oppsummere H.M.Kongens ord på en fest, som Oslo kommune holdt for ham høsten 1945. De lød: «Norge har sluppet bedre fra okkupasjonen enn noe annet tyskokkupert land. Og det skal vi takke

Gud for.» (Det spørres om ikke også andre burde takkes).

De første årene etter krigens avslutning i 1945 var det rettsoppgjøret som sto i fokus i massemedia og som ble behandlet i domstolene. For å ta et kort resymé av hva kjente personer mente om denne sak, kan her nevnes:

I Morgenbladet for 29/05-82 uttalte advokat P. Munthe-Kaas at han stort sett var helt på linje med overlege Johan Scharffenberg, som i Morgenbladet for 24/12-81 bl.a. skrev: «Delvis har den fanatiske forfølgelse av NS-medlemmer hatt til hensikt å lede oppmerksomheten bort fra spørsmålet om skylden for at ulykken og skammen rammet Norge.»

Odd Nansen holdt en tale i Universitetets Aula 9. april 1947, hvor han kom inn på landssvikoppgjøret: «Og hvem er det som er ivrigst, som er mest fordømmende og som høyest roper: Korsfest! Korsfest! Svært ofte de hvis innsats var minst, og ikke sjelden de hvis eget rulleblad ikke tåler for megen granskning.»

I samme foredraget uttalte han: «Mer enn halvparten av Europas folk lever under diktatur med forfølgelse av annerledes tenkende, og dog kaller vi dette for *demokratiets seier*, selv om hele nasjoner har opphørt å eksistere, er voldtatt og brakt til taushet uten at en demokratisk røst hever seg til protest!»

Idar Aarheim, tidligere redaksjonssekretær i Morgenbladet, skriver i Aftenposten for 07/08-87 til slutt i sin artikkel: «Jeg nøler ikke med å hevde at «rettsoppgjøret» etter krigen er den største kollektive urett i Norges-historien.»

Når det gjelder biskop Eivind Berggrav, minnes man hans hyrdebrev av

23/10-40, der han sier: «En tredje engstelse er kommet frem ved spørsmålet om å melde seg inn i Nasjonal Samling. *Enhver må her følge sin overbevisning*. Utover dette hverken kan eller må noen la seg drive av et hvilket som helst hensyn.» (Morgenbladet, 30/07-45.)

Denne uttalelse står i sterk kontrast til et skrift han forfattet i 1945. Tittelen var: «Folkedommen over NS.» Dette skrift ble spredt ut over hele landet i et opplag på 250 000 eksemplarer.

I innledningen om biskop Eivind Berggrav skriver Kjell Fjørtoft i sin siste bok følgende:

«Ingen nordmann har skrevet en så brutal brannbulle mot samtlige medlemmer av NS som biskop Eivind Berggrav. Da Kirkens første mann rykket ut i det første nummer av *Kirke og Kultur* som kom i 1945 og det kort tid etterpå sendes ut at særtrykk av artikkelen, tenner han et flammende bål. I ettertid er det nesten utrolig å se hvilken fordømmelse han gikk til den gangen.»

Forfatteren Sigurd Hoel setter saken på plass når han uttaler seg om landssvikoppgjøret. I sin bok «Stevnemøte med glemte år», side 104 og 105 behandler han den *bevisste* forfalskning av vår okkupasjonshistorie.

Tidligere medisinaldirektør dr. Th. Østrem skrev i et innlegg i Aftenposten 11/12-67 til slutt: «Det blir aldri ro om landssvikoppgjøret, hverken i denne eller senere generasjoner, før det er tatt opp og drøftet på en saklig vis.»

DEL 3 KOMMER I NESTE NUMMER.

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER
Telefon 61 33 20 87

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).
Giro: 0808.5164504

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

EN BAGATELMESSIG FEIL?

Under INOs temamøte i Oslo den 5. november hvor historikeren Baard Herman Borge fra høgskolen i Harstad var foredragsholder, falt våre øyne på tidsskriftet «Historie» som lå på et bord i møtesalen. Bladet som utgis i Bergen med støtte av Norsk kulturråd, Norsk faglitterære forfatter- og oversettelsesforbund og Studenttinget i Bergen, har en redaksjon og et redaksjonsråd bestående av Hansastadens kjente samtidshistorikere, hvorav fem professorer.

I tidsskriftet vi fant (nr. 3/-95) sto en artikkel av vår foredragsholder med tittelen: «Harde fronter - Bergenserne og Nasjonal Samling». Som vanlig en saklig og fin fremstilling fra hans hånd, men med en billedtekst den gode Baard Herman Borge neppe vil ta ansvaret for. Under et fotos av «Solbris»-bokens forfatter, Roald Astrup Nielsen, står det nemlig: «Etter frigjøringen var Nielsen en av de bergenske NS-folkene som rømte fra Espeland fangeleir til Argentina med den stjålene (understr. av red.) båten «Solbris».

En bagatellmessig feil vil mange kanskje si, vel vitende om at båten ble betalt fix kontant for «Solbris»-flyktingenes egne midler. Men feilen i bildeteksten er slett ikke bagatellmessig.

Tyveriet av en båt ville så klart bevirket en sørgelig slutt på «Solbris»-eventyret, med flyktingene hjemført i lenker, sterkt bevoktet av Norges samlede marine- og flykorps.

Nei, kriminelle handlinger innlot ikke disse flyktingene seg med, uansett de mange situasjoner de kom opp i.

La oss bla litt i «Norsk Krigsleksikon 1940-1945».

Om «Solbris»-saken heter det:

«Da - Solbris - ankom Brasil, startet norske myndigheter et sterkt diplomatisk press og protesterte mot at folk med NS-bakgrunn fikk asyl under påberopelse av at flyktingene var *kriminelle*. Men Brasils Høyesterett anså dem som *politiske* flyktinger og nektet utlevering.

Det samme gjentok seg da konsul Finn Støren, dr. Høygaard og Vagn Knudsen flyktet. De befant seg i det internasjonale område Tanger da en begjæring om utlevering ble sendt dit av norske myndigheter. Den ble avslått.

En ny begjæring ble sendt, - denne gang til Den spanske legasjon i Oslo.

I et brev av 17. januar 1949 svarte legasjonen at spanske myndigheter eller domstoler ikke hadde adgang til å intervensere i denne sak. Årsaken var at myndighetene i det internasjonale område Tanger ble utøvet av et kontrollråd bestående av en representant for hver av følgende 8 makter: Storbritannia, De forenede Stater, Frankrike, Spania, Portugal, Nederland, Belgia og Italia, og at det var dette kontrollråd som sto for avslaget.

Når vi ser at fem av de åtte makter er betraktet som Norges krigsforbundsfeller burde det vise utlandets syn på det norske rettsoppgjør. ●

MYTER OM OKKUPASJON OG KRIGSOPPGJØR

INOS' høstmøte 1998

Av Hakon Warendorph

INO-ledelsen hadde igjen fått en interessant foredragsholder til høstens temamøte. Denne gang en av de unge - og etterhvert mange - historikere og lærere fra høyere læreanstalter som har funnet grunn til å fordype seg i temaet som ga foredraget tittel.

Foredragsholderen, Baard Borge fra Harstad, hadde gått løs på temaet med blanke ark. Studiene førte ham gradvis over i en nesten frustrert posisjon til stoffet. Delvis fordi han tidlig møtte de mange fortellinger vi så godt kjenner til, men mest for de enda flere direkte feil som den offisielle historien bød på. Feil som er gjentatt og gjentatt i debatter og historiebøker og med ødeleggende effekt benyttet mot dem som ble rammet av oppgjøret.

Borge fremsto ikke som en «nyfrelst» fantast. Han hadde et balansert syn, men var klart negativ til det juridiske oppgjøret. I kampens hete er det lett å trå feil og å ramme galt, men å sementere en begått urettferdighet for å dekke over feil og overgrep, burde ikke forekomme i en rettsstat. Lar man så det sementerte fremstå som ærerike minnesmerker, er det bare skam igjen.

En oppfatning som fortsatt er utbredt er at «landssvikloven» er del av et gammelt lovverk. Borge påpekte denne feilen og påpekte også at den hadde vært avgjørende for folks «godkjennning» av den omfattende forfølgelsen. Loven ble vedtatt først i 1947 og hadde allerede medført flere dødsdommer. Verken disse dommene eller f.eks. straff for medlemskap hadde vært mulig etter lovene om landsforræderi, som myndighetene ellers måtte ha benyttet. Oppgjøret i Norge var mere omfattende enn i Europa forøvrig, men de

«lange knivers natt» ble unn-

gått. (Det skyldtes i stor grad den disiplinerte opptreden fra Hirten og bevæpnede NS-avdelinger og selvsagt den tyske hær som sto i landet med innpå en halv million mann fullt rustet. Ref.anm.)

Det «umulige» temaet; forsoning ved offentlig initiativ ble også tatt opp. Med utgangspunkt i de lovbrudd og feilvurderinger som folk med NS-sympatier eller -medlemskap hadde vært utsatt for, fant foredragsholderen det nærmest utopisk at noe slikt kan komme i stand. Den grad av forsoning som kunne bli aktuell - og som allerede (!) sporadisk har funnet sted - måtte komme mellom enkeltpersoner. Det viktige for de dømte er anerkjennelse og ikke forsoning. De aller fleste av dem har klart seg bra, til dels meget bra og har den omgang de ønsker.

Deres barn har i noen tilfeller hatt det verre. De har vært rammet av noe de har stått hjelpeløse og uforstående overfor. En fra denne gruppen, sønn av en frontkjemper, deltok i debatten. Han var tydelig preget av en vanskelig oppvekst og et hardt liv, et tragisk eksempel på hva det dilemma mange foreldre kom i, kunne føre til: Skjærme barna i en tid hvor de var mest sårbare eller «stå frem» og prøve å ta støyten både for små og store. Da var det jo for mange snakk om redusert mulighet for bolig, arbeide, utdannelse og for de små; omgang med andre barn. Dette er et tema så ømtålig og vanskelig at det fortjener en omfattende behandling. Det rakk man dessverre ikke i den etterfølgende debatt.

Debatten viste at foredraget var fulgt med stor oppmerksomhet av en forsamling som var særs sakyndi-

ge. Lange innlegg er i en slik situasjon fristende - nettopp på grunn av deltakernes kompetanse. Det fører altså beklageligvis til at enkelte temaer ikke får plass. Vi håper å kunne ta slike saker opp ved et senere møte.

Foredragsholderen høstet stor og fortjent applaus for sitt foredrag og det engasjement hans arbeide tyder på. En rekke studenter og yngre historikere har i senere tid fattet interesse for «landssvikoppgjøret» som juridisk problem og oss rammede som humanitær forskningsfelt. Jeg tror vi tåler både en granskning og en støyt betydelig bedre enn oppgjøret. Man satt igjen med den oppfatning at *det* var også denne foredragsholders syn.

Etter det drabelige oppgjør med fortiden var det tid for hyggestund med bevertning og prat om mere nærliggende ting. Høstmøtet ble så avsluttet med film fra innvielse og avduking av minnessteinen ved Den Blå Kirken i Krasnoje Selo. I forrige nummer av F&L var det omfattende reportasje fra begivenheten. Dette videoopptaket ga et meget godt bilde av høytidstunden, og det bekreftet det dype engasjement som også russiske myndigheter og Den ortodokse Kirke der borte følte og deltok med. En særdeles grundig og stilfull innvielse ble vi vitner til.

Helge M. Sæther ledet møtet og takket lektor Baard Borge for foredrag og ikke minst for det forskningsarbeidet som ligger bak. En innsats som - nær sagt automatisk - blir et bidrag til det arbeidet INO har drevet med i et halvt hundreår. Instituttet har jo også hele tiden hatt sannhet og rett som mål. Takk fikk også forsamlingen for fremmøte og aktiv deltagelse. ●

På seg selv kjenner man andre:

I februar 1940 satte regjeringen Nygaardsvold igang full postsensur

Forskriftene laget av Terje Wold i henhold til kongelig resolusjon

Et av de stadig gjentatte glansnumre i de norske radiosendinger fra London under okkupasjonsårene, var de usanne meldinger om at Nasjonal Samling foretok sensur av innenlands post.

Det er et gammelt ord som sier at på seg selv kjenner man andre. Folk og Land har nemlig dokumenter som viser at regjeringen Nygaardsvold den 2. februar 1940, altså før invasjonen, satte igang en hemmelig, omfattende postsensur her til lands.

Forskriftene var laget av daværende justisminister Terje Wold i henhold til kongelig resolusjon.

Vi lar disse tale for seg selv:

§ 1. På de steder departementet bestemmer, skal det settes igang hemmelig kontroll med post fra og til bestemte personer eller adresser i den utstrekning det under overvåkingstjenesten antas påkrevet av hensyn til rikets sikkerhet.

§ 2. Postkontrollen organiseres og ledes av vedkommende politimester i samråd med overvåkingssentralene og postverket. I distrikter som er erklært for militært område skal politimesteren samrå seg med de militære myndigheter.

§ 3. Postkontrollen utføres av politiet eller lensmannen etter politimesterens nærmere bestemmelse. Ved kontrollen skal to politifunksjonærer eller en politifunksjonær (lensmann) og en postfunksjonær være til stede samtidig.

Post som politimestrene finner ikke kan undersøkes betryggende av det lokale politi, blir straks å sende distriktets overvåkingssentral til undersøkelse.

Støter man under kontrollen på tvilsspørsmål av militær art eller på annet av

betydning for de militære myndigheter blir saken å forelegge disse gjennom overvåkingssentralen.

§ 4. Post som skal kontrolleres leveres politiet (lensmannen) av postverket etter oppgave fra politimesteren. I påtrengende tilfelle er rekvisisjon fra vedkommende polititjenestemann (lensmann) tilstrekkelig. Dessuten leverer postverket til kontroll all post som vedkommende postfunksjonær etter sitt kjennskap til adressaten, avsenderen eller overbringeren eller på grunn av postforsendelsens hyppighet eller utseende eller av andre grunner finner mistenkelig.

Post som går over landdistriktenes poståpnerier sendes til kontroll på den måten som postmesteren i samråd med politimesteren i hvert tilfelle finner hensiktsmessig.

§ 5. Politimesteren avgjør etter konferanse med overvåkingssentralen om brev eller postforsendelse blir å tilbakeholde av hensyn til rikets sikkerhet. I tvilstilfelle sendes saken til overvåkingssentralen i Oslo som forelegger den for departementet.

For hvert brev (postforsendelse) som tilbakeholdes gis særskilt kvittering til postverket.

§ 6. Politiet fører fortegnelse over de lukkede brev eller postforsendelser som åpnes i kontrolløyemed. Fortegnelsen skal angi dato for kontrollen, adressatens og avsenderens navn samt undersøkelsens resultat. Det føres særskilt fortegnelse over de brev som blir tilbakeholdt etter bestemmelsene i § 5.

Den post som ikke tilbakeholdes skal sendes tilbake til vedkommende postmester snarest og ikke utsettes

for unødig ytterligere forsinkelse. Hver måned sendes gjenparter av de lister som er nevnt i første avsnitt til distriktets overvåkingssentral, som sender innberetning om tilbakeholdte brev og annet av særlig betydning til overvåkingssentralen i Oslo. Hvis ikke avskrift av brevene eller fotokopier legges ved, gis en kort redegjørelse for innholdet med angivelse av grunnen for tilbakeholdelsen. Sentralen i Oslo gir kvartalsvis innberetning til departementet.

§ 7. Enhver som får med denne kontroll å gjøre, må iaktta den strengeste diskresjon, jfr. strl. § 121. ●

Julehilsen fra Nygaardsvold

Statsminister Nygaardsvold i et brev til Tranmæl i 1942:

«Jeg kan bli så forbanna at jeg sier: Ikke bare øye for øye og tann for tann, men syv ganger sytti skal hver urett, hver forbrytelse og hver sorg gjengjeldes. Det har ikke vært, det er ikke og det kommer ikke til å bli hverken noe demokratisk eller noe nytt Tyskland. Alle som er født av tysk mor, eller om de er født av mor av annen nasjonalitet, men har tysk far, - alle er de rene banditter, selv om de til sine tider og på sine steder går rundt med en viss sivilisert fernisering».

Og han la til: «Hvorfor ikke la det tyske bandittfolk få føle noe av det alle okkuperte folk har fått føle siden deres land ble hærtatt av det tyske folk? Vi må få en sterk og streng militærbevokning av Tyskland, og det tyske folk må selv være med på å bygge opp igjen det de har lagt øde. De må få føle hva det vil si å bli deportert til et fremmed land, og få piskeslag, kolbeslag og støvlespark i stedet for mat og betaling for arbeidet». ●

En politisk handling i historisk perspektiv

John Sand «Elverumsfullmakten» hva var nå det?

Av Anton Olstad oberstlnt., Hamar (Hamar Dagblad)

Etter flere års nitid gransking av kildene, dagbøker, verker, uttalelser m.m. har John Sand skrevet en fremstilling som er en doktoravhandling verdig. Han trekker frem Elverumsfullmakten sine historie, utvikling og betydning. Tror ikke noen sten er usnudd i letingen etter sannheten. Ærligheten og grundigheten i arbeidet kan ikke fullroses!

Norske faghistorikere med professor Magne Skodvin i spissen har omtalt «Elverumsfullmakten» som en realitet, men ingen har tidligere gitt en samlet fremstilling med dokumentasjon av det som faktisk foregikk under Elverumsmøtet. Forfatteren Kjell Fjørtoft har i 1989 kalt den et falsum.

I etterordet til John Midgaards bok «9. april» innrømmer professor Olav Riste; - «dei rettslærde må no vera samnde i at Elverumsfullmakta ikkje ligg føre i samlande vedtaks form».

Det ble holdt tre stortingsmøter 9. april 1940, det første på Hamar kl. 12.15, det andre også på Hamar, kl. 18.00. Etter formiddagsmøtet behandlet statsråd hos Kongen Nygaardsvoldregjeringens avskjedssøknad. Man fant det umulig og uklokt å skifte regjering i en slik stund. Det er tydelig at de fleste var for å forhandle med tyskerne, mens mange av våre antimilitarister var blitt nyfrelste forsvarsvenner.

Det tredje stortingsmøtet ble holdt på Elverum kl. 21.40. Hambro fremsatte 3 forslag. Et forhandlingsutvalg på 3 medlemmer ble oppnevnt. Hambro sluttet forslaget med; - «og betrakter forslaget som bifalt». Forslag nr. 2 gikk ut på at det ble opprettet 3 stillinger som konsultative statsråder. Hambro sluttet forslaget med ordene; - «og betrakter

det som enstemmig bifalt».

Det tredje forslag («Elverumsfullmakten») gikk ut på at stortinget skulle gi regjeringen fullmakt til å ivareta henvendelser og beføyelser i den tid stortinget ikke var sammenkalt.

Førre spurte hvilken hjemmel man har i grunnloven for dette. Det kom innlegg fra Stray og Getz. Det ble ikke foretatt avstemning, og Hambro sluttet ikke med at forslaget ble ansett som bifalt, slik de to første forslagene ble avrundet. Hambro har siden forklart at når det ikke ble stemt over forslaget, skyldtes det at han mente Førre ville reise motstand mot forslaget. Det gjaldt å bevare en enstemmig fasade.

Det er ikke votert over forslaget, og det er helt klart at noen «Elverumsfullmakt» ikke er vedtatt! Neri Valen sier at når man er uenige om hva stortingsmøtet vedtok, skyldes det den norske propagandaen i krigens år. «Fullmakten» var ikke i konstitusjonelle former.

Da regjeringen ble presset med til England, var det ikke plass til general Fleischers adjutant, men Koht tok med Gerd Egede Nissen, for hun skulle til England og gifte seg med Nordahl Grieg. En vinglete regjering ble reddet unna til England uten å ha gjort seg opp noen mening om hva den skulle gjøre der.

På Elverum ble valgt 8 representanter som regjeringen kunne rådføre seg med.

Disse ble imidlertid ikke brukt.

Hva ble «Elverumsfullmakten» skjebne? Den ble ikke nevnt i regjeringens problemasjoner, men den dukket opp igjen i forbindelse med riksrådforhandlingene med tyskerne i juni. Det nummer av Norsk Lovtidend som regjeringen utga i

Forts. side 12 ➡

Churchill og senkningen av Lusitania

John Sand
(Rana Blad 7/7 -98)

Luksusskipet Lusitania - tilhørende rederiet Cunard - gikk av stabelen i 1906. Det var sin tids største og mest komfortable skip, 240 meter langt og med syv dekk. Lusitania var det første skip i verden som hadde personheis. Det hadde plass til 2300 passasjerer og hadde en besetning på 900. Veggene var prydet med kostbare gobeliner og alle lugarene hadde telefon. Spisesalen på første klasse glinset i hvitt og gull.

Skipet gikk i fast rute mellom Liverpool og New-York. Under den første verdenskrig som startet primo august 1914, kom Amerika ikke med i krigen mot Tyskland og dets allierte før den 6. april 1917. Winston Churchill, britisk marineminister fra 1910, gjorde meget store anstrengelser for å få trukket USA inn i krigen, bl.a. ved å skape en tyskfiendtlig stemning i Amerika.

Før Lusitania den 1. mai 1915 forlot New-York med kurs for Liverpool, hadde kurs for Liverpool, hadde britene - bak kapteinen og mannskapets rygg - og ved å forfalske fraktdokumentene - fått lastet inn flere tusen kasser ammunisjon og annet krigsmateriell. Tyskerne ble tipset om dette og beordret tre ubåter til området utenfor Irland hvor Lusitania var ventet.

Den 7. mai 1915 ble Lusitania senket utenfor Irlands sørkyst av den tyske ubåten- 20 under kommando av kapteinløytnant Walther Schwieger. Den store ammunisjonslasten bidro til at skipet sank i løpet av 20 minutter, 1198 mennesker omkom, derav 124 amerikanere. Churchill fikk ikke trukket USA med i krigen, men i Gyldendahls Store, 3. ut. III spalte 3780 står det: «Torpederingen bidro i

vesentlig grad til å styrke den antityske stemning i USA» Theodore Roosevelt ville erklære Tyskland i krig, men president Wilson sa nei. USAs utenriksminister Bryan mente nemlig at tyskerne var i sin rett.

I 1979 ga Tiden norsk forlag ut William Stevensons bok «Dekknavn Intrepid». På side 272 opplyser forfatteren: «Lusitania-episoden var med på å trekke De forente stater med i 1.verdenskrig. Det hadde lenge vært et åpent spørsmål om Churchill, som også den gang ledet det britiske admiralitetet, hadde manipulert situasjonen slik at det virket som om tyskerne kaldblodig hadde gått til angrep på et nøytralt passasjerskip». På samme side beretter forfatteren: «Lastepapirene avslørte at lasten også inneholdt 200 tonn krigsmateriell, nok til å gjøre skipet til et rimelig mål for fiendtlig angrep. Denne kontroversielle skipslisten ble gjemt bort...».

Norske faghistorikere har omhyggelig fortiet Lusitania-episoden. Men nå har en rekke utenlandske historikere bl.a. dr. Jutta Schneider, dr. A. Bomba og dr. G. Deckert i boken «Hva skjedde egentlig» gitt en utførlig skildring av skipskatastrofen. Her bekreftes de foransiterte opplysninger av W. Stevenson. I tillegg gis flere sensasjonelle opplysninger, bl.a. fortelles at britene var klar over at tyske ubåter hadde fått ordre om å senke Lusitania og at de derfor omdirigerte krysseren Juno som skulle ha beskyttet Lusitania. Videre omtales at noen sider av det britiske admiralitets krigsdagbok mangler. Og forfatterne spør: «Ble de fjernet for å dekke over de virkelige grunnene til at Juno måtte avbryte eskorten?»

Boken er utgitt av *Det Beste*.

Julelys over frossen snø

Stille vandring i korsenes hage

Av Kjell Blich Schreiner

«Hvo er du, som leder efter
Lys i Mørket, efter Viisdom
ved Gravene?»

(Nordahl Brun).

Små lysflammer skjalv der de brente ved alle de små hvite sengene utover kirkegården. Det var julehilsenen fra de levende til dem som var gått foran, - en reminisens fra det gamle katolske Norge. Ennå hørtes toner fra postludiet i kirken, mens de siste av menigheten seg ut i kvelden etter gudstjenesten. Julaften. Og det tendtes nye lys, det falt noen tårer og man rettet ennå litt på kristorn-kransen, så de røde bærene kom til sin rett. Etter hvert ble lysene stående der å skinne så ganske alene, men de bar en varme av budskap og kjærlighet i seg, som alt søkte kontakt med himlens stjerner. Gloria in exelsis Deo -.

Kirkegårdsporten klynket engstelig etter hver som gikk. Den hang der bare etter øverste hengslet, slik den hadde gjort i uminnelige tider. En gang hadde den vært grønnmalt og uten lyte. Men årene hadde også tæret på den.

Sjelden går en målbevisst inn i denne korsenes hage. Helst går vi utenom dette stedet som minner oss om at også vi engang skal forlate livet. Nei, en faller kanskje helst derinn en ettermiddagstime på vårparten når markene ligger foran gjenfødelsen og sauene med sine lam gir et bilde av sakral fred. Eller når en er fylt av disse meditative bølger som gir vemod i sinnet.

Men nå gikk jeg altså der og leste de gamle, kjente og kjære navn. Det var som å lytte til sprø toner fra spinettet, - toner som bar utover tid og avstand. Her ligger du oldefar, og oldemor, og de andre etter dem. Den gamle

blodbøken sprer sitt favnende løvfang som en velsignelse over dem. De vaklende støpejernkors står der og forkynner de levende om alle avdødes fortreffelige dyder og deres store fruktbarhet. Men skriften er skrøpelig og utvisket, som tviler den selv på budskapets kraft til en verden som ikke føler seg så overveldet av dets sannhet. Like fullt blir jeg hver gang grepet av den varme som ordene gir, av den tolkning som skal reise avdøde et kjærlighetens mausoleum i det liv som ble forlatt. Det var slektens heder å ære dem som drog. Dødens gjest var dengang mere sjelden enn i vår egen tid hvor dens sigd meier så skånselløst ned. De levde mere for og med hverandre. Derfor føler jeg også at der bak datidens svulstige ord ligger en hjertets lengsel etter denne kvinne, hvis hverjede gravplate bærer denne tekst:

*Denne ædle Quinde,
der forundtes den sjeldne Lod
at blive Moder til 15 Børn,
har ogsaa ved sin herlige*

*Vandel
og Virken sat sig det skjøn-
neste Eftermæle.
Fred med dit Støv.
Du elskeligste Hustru,
Moder og Veninde.
Velsignet være dit Minde!*

Og jeg ser andre graver med solsvidde kors, hvor navnene blekner i dødens glemsel. Ustelt og forlatte. Snart vil de fylke seg til de mange navnløse som topper seg i små tuer bortetter. Og likevel, - rundt hver av disse tuene har der engang stått en fortapt liten skare og sett presten kaste jord på kisten. Der var kanskje tåreløse øyne, mens gråten verket i brystet. Men du og jeg går ennå midt i livet, får føle solens varme og kveldens stille fred. Vi har dagen fylt av plikter, - arbeid, vi ikke kan forlate, - men en dag ligger vi likevel begge under en slik forglemt tue. Ingen bryr seg lenger om hva du har tenkt, hva du har følt eller hva du har opplevd. Ingen bryr seg om den urett du kanskje led, eller om den smule heder du tok med

Forts. side 6

Glem ikke de etterlatte etter falne kamerater eller frontkjempere som sliter med senskader

HJELPEORGANISASJONEN FOR KRIGSSKADEDE

FRONTKJEMPERE OG FALNES ETTERLATTE

Postboks 1407 Vik, 0115 Oslo
Postgiro 0806 5180708

Hjelp oss å hjelpe

Med dette nummer av avisen følger en postiroblankett til Hjelpeorganisasjonen for krigsskadede som vi så inntrengende vi kan, ber deg om å benytte.

Neppe noen i vår generasjon her i landet har deltatt i harde kamper og med større tap enn våre krigsfrivillige på østfronten.

De som er blitt invalidisert og som noen vil si; helsemessig ødelagt for livet, har det ikke lett. Ikke minst fordi de er utelukket fra den offisielle omsorg som ellers blir krigsinvalidert til del.

Det som det først og fremst gjelder er å gjøre det litt lettere for dem som ble hardest rammet.

Vi er meget takknemlige og glade for den solidaritet og omsorg som dette blads lesere alltid har vist. Den støtte som er blitt ytet er av større betydning enn vi til vanlig forestiller oss og takknemligheten er stor.

Problemet vårt er allikevel, vi må si det rett ut:

Vi får gjort så alt, alt for lite fordi våre midler er små.

Vi appellerer derfor til hver enkelt: Vær med oss å hjelpe. Benytt den medfølgende postgiroblankett.

På forhånd: **Hjertelig takk!**

Amund Enger

Oslo, april 1998
Eivind Saxlund

Julelys over frossen snø Forts. fra side 5

deg. Du er bare en liten tue med gresstovr på.

Der ligger nå bonden Aslak Storlien. Slekten sitter ennå der oppe på fjellgarden. En fin liten gard er det sannelig også. Men en dag ble Aslak kjørt til bygden. Han hadde fint åklæde over kisten og stort følge av karjoler. Flaggene hang på halvstang, der huslyden var bedt til gravøl, - med blinde stenger hos dem der helst var ubedt. Ved kirkegårdsporten sto presten i samarie og hilste dødens ferd. Men for Adlak var det slutt med bekymringer for vær og avling, for kalvingen til Dagros. Det var slutt på kranglet med Per Nedrehagen om byttesteinene ved elven. Så absolutt og rent utrolig slutt. Langt på kveld bar ferden heim, dog ikke fullt så dyster. Gravøl er nå engang gravøl, og der er gard og jord som fortsatt skal dyrkes. Livet skal leves videre og derfor visnet blomstene på Aslaks grav. Og ingenting er mere visent enn en vissen grav. Den er barbarisk vissen og snart er også du en tue blott, min kjære Aslak.

Men det er så, at kjærligheten bruker ikke bare blomster. Den har sine tanker og sine minner. Svikter omhuen for slektens graver, så er det fordi livskampen går opp i de nære ting. De døde får ikke hefte på livets liv, i barnas arbeid, i jorden som ble ryddet, i trærne som ble plantet og gjennom den slekt som følger.

På dødens terskel kneler vi for livet.

Der ligger du, lille Kari. En liten hvit marmortavle har du også. 6 år var du bare, - men vi husker deg med dine kjære, glade øyne som lo mot livet, og som hver morgen åpnet seg mot dagen som en gave. Det var meningsløst av døden å hente deg så tidlig. Vi var så mange andre som burde ha gått først, men slikt forstår jo hverken du eller jeg. Jeg

tenner et lys for deg, som du skal ta inn til din lille snøhule og la det varme og fortrylle deg. Slik du husker det fra pyramiden av snøballer. Du så med undring lyset derinne og ditt barnehjerte følte noe stort det ikke kunne fatte.

Nei, et kjært barn er ikke borte fordi om døden tar det. Det lever igjen, - ofte mer intenst i vår bevissthet enn kanskje noensinne tidligere. Det bølger av minner og indre syn som gjør bildet levende, selv om hjertet krymper seg i sorg. Men jag aldri sorgen bort, - en slipper så likevel ikke forbi den. Søk å føre den varlig inn til deg, - gi den en vakker og verdifull plass i ditt hjerte. Ingen vender tilbake og ingen lever bare sitt eget liv.

Berte Olsdatter, ja - «Hvil i Fred». Du kan såvist ha trang for det. For oss var du «Berte på stølen», som gjennom årenes barnesomme møtte oss i den lave selsdøren. Du satte dine rømmekoller foran oss på Vårherres egen damask, spunnet av sol og regn. Du var som skåret ut av selve heia, og ditt hår duvet som et vidjekratt. Dine leddsyke fingre hang ennå ved spøtet, men tungen var rapp med ord. Ditt hjerte var mildt og du elsket din fjellgang med holk på rygg. Da du falt bort var det som en bro falt sammen, - en av dem til en barndoms Shangri-La.

Nei, bry deg ikke om at du bare har et trekors med skårne bokstaver, mens andre har gitter og marmor med gull på. Stands skille følger deg bare til dødens kyst. Man vil nok gjerne jevne allting ut, men overfor den største av alle demokrater, smykker menneskene sine kjære til den siste ferd med Charons ferje. Man skal sanne hvem det kommer, og de som blir tilbake, skal sanne hvem som dro! Men, kjære Berte, - ditt enkle trekors fester HAN seg ikke ved, men ved ditt hjerte, som ikke kjente noe

ondt.

- «Så ta da mine hender...».

Der er så mange, mange flere, - og av dem som skrev linjer i mitt eget liv. In the midst of Life we are in Death. Jeg føler sterkt sannheten i disse ord, der jeg går omkring lik en kirkegårdsvandrer som spiller med sortin. Skuffelser vokser som trær, gledene som små blomster, men tvers gjennom det hele nekter vår bevissthet å tro, at alle våre tanker, følelser og lengsler er gitt oss for bare et kortvarig liv, som ikke eier en evighet bak seg. All den kraft, alle de drømmer vi bærer med oss må rekke langt utenfor det, som dekker livets behov her nede. Tror ikke mauren at dens egen tue er hele verden? Den kjenner ingen andre tuer, - slik heller ikke vi kjenner de andre tuer i universet. Pirk i tuen med din stakk, og en verden går under. Slik kan vel Vorherre iblant pirke ved vår tue, - som vi tror er den eneste ene. Fordi den er *vår* verden.

Ensomhet gir fred. Du hører et hjerte slå og søker en himmel. Og døden går med sin sigd over jorden, men du er ikke redd for den. Noe blir tilbake, - minnet om et kjærlig smil fra en som gikk bort.

Jeg kjenner ikke noe mer sublimt uttrykk for storhet overfor dødens nærhet enn den som vi finner i Njaals saga, der Gunnar fra Lidarende, dømt fredløs, har tatt avskjed med sin hustru og med sine folk. Men da han ser seg tilbake, sier han:

«Fager er Liden, aldrig har den syntes mig saa fager før, Agrene gule og tunet slaaet. Jeg vil ride hjem og ingensteder fare».

I all sin enkelthet er dette uttrykk for slik hjemfølelse og glede, en så opphøyd tilitt til skjebnens vilje, at man

Forts. side 11 ➤

Om opportunistisk og uriktig historieskriving

Svein Blindheim født 1916, offiser og medlem av kompani Linge. Deltok under kampene i Norge 1940. Internert i Sverige etter 1. divisjonens flukt over grensen 14. april, og sendt tilbake til Norge i juli 1940 sammen med divisjonen. Reiste til Sverige i februar 1941, og etter en periode i flyktningeleiren Øreryd kom han med fly til Moskva 18. juni, deretter via lange omveier til Skottland i november 1941. Rekruttert til SOE etter initiativ av Martin Linge. Etter opplæring sendt hjem i april 1943 som leder av «Puffin» med oppdrag for instruksjon og organisering av Milorg D-13 i Drammen og Oslo-området. Ble arrestert på Kongsvinger 16. november 1943, men klarte å flykte til Sverige. Vendte tilbake til Norge i januar 1944. Tok sommeren 1944 initiativ overfor D-13s sjef Lorentz W. Brinch for å danne aksjonsgrupper i D-13 for å drive sabotasje, og ble D-13s første aksjonsleder. Ble i januar 1945 kalt til London for å planlegge masseflukt fra Grini fangeleir i krigens slutfase. Vendte tilbake til Norge i april 1945 som stabsjef for D-13.

(Fra «Norsk krigsleksikon 1940-1945»)

svar med gjeldande folkerett. Danskane sat på gjerdet til dei såg kven som vann. Då hoppa dei ned på «rett side». Det same gjorde majoriteten av nordmenn også, noko det står lite om i bøkene. Helst er det Roosevelt's usannferdige «Look to Norway» vi les om i mange variantar.

Dersom framtidige generasjonar skal vekse opp med eit meir riktig syn på Noreg og Andre verdskrigen, må vi byrje med historiebøkene i skolen. Problemet ligg i ordet riktig, fordi ordet er gjenstand for dei mest finurlige fortolkingar. Mye av historieskrivinga vår sidan 1905 kviler på at Storbritannia og Edward VII sørgde for at vi fekk rive av unionsbanda med Sverige, mellom anna av de den storstrategiske situasjonen i Nord-Europa var totalendra etter at den nye stormakta på kontinentet, Tyskland, ved hundreårsskiftet byrja å byggje ein stormaktsmarine. Dette fekk britane til å totalendra flåtepolitikken sin. Dei «tømde» Middelhavet, flytta «alt» heim til øyriket med Nordsjøen som eit «innlandshav», delte den skandinaviske halvøya etter Kjølén, og «gav oss» dronning og konge. Men dei nekta å gi oss nøytralitetsgaranti. I staden fekk vi den illgjette Integritetsavtalen, samstundes som den utanrikspolitiske leietråden vår blei «We trust in England». Det gjekk bra i Første verdskrigen; kvifor skal eg ikkje gå nærare inn på.

Vi fekk ikkje berre ein falsk sigerherreversjon i historiebøkene etter krigen, vi kasta oss ut i ei framstilling som utan atterhald hevda at krigen var ein kamp mellom Det gode og Det vonde. Men Norman Davies seier eg at «Vestmaktene har vore i stand til å eksportere sitt syn (interpretation) av dei hendingane» vi tek for oss: «Ei demonisk trollbinding (fascination) til Tyskland, som vi sigra over to gonger, blir fordømd som hovudkjelda både til den vonde imperialismen som var

Forts. side 11 ➡

Knut Hamsuns Olavskors og andre forfalskninger

Av I. C. Stridsklev

Det har i også i Dagbladet vært spekulert over om det retusjerte bildet av Knut Hamsun med et påført stort Olavskors hadde betydning i Høyesteretts avgjørelse om å frata den nesten 89 år gamle mannen mer enn han eide.

Det kan virke som om slike forfalskninger ikke var helt uvanlige særlig i landssviksaker mot mennesker som utvilsomt hadde gjort en betydelig positiv innsats i det norske samfunn. Olaf Fermann, visepresident i Norges Røde Kors 1942-45 hadde gitt betydelige egne midler til hjelp for landsmenn i okkupasjonstiden. Mot ham forelå en VG-artikkel fra 24.08. 1946. Der var et bilde angivelig tatt ved havneanlegget til Fermanns firma i Oslo 06.04. 1940. Bildet viser fire tyske skip som skulle ha vært fylt med tyske soldater. Det viste seg at båtene hadde ligget der siden mars 1940, i påvente av isløsning i Kattégat og Østersjøen.

Også fylkeslederen for Nasjonal Samlings Hjelpeorganisasjon (NSH) i Tele-

mark hadde gitt betydelige summer av egne midler til hjelp for landsmenn, særlig etter de allierte angrepene på Rjukan og Porsgrunn. Han hadde bodd i begge byene. Han var en meget redelig mann. I aktoratets papirer forelå kopi av et maskinskrevet angiverbrev angivelig fra fylkeslederen som ut fra innholdet tidligst kan ha vært skrevet i annen halvdel av mars 1945. Han vedkjente seg det aldri, og det ble aldri påvist at dette brevet nådde myndighetene. Han ble likevel dømt for å ha skrevet det. Alt tyder på at dette brevet først ble skrevet i mai/juni 1945.

Slike eksempler var medvirkende til at de dømte i etterkrigstiden stort sett ikke har større respekt for sine rettsaker enn de har for Moskvaprosessene. De dømte forstår også at «Landssvikoppkjørets» regissør ønsket å hindre innsyn i - og beriktigelse av - de mange forfalskninger i landssvikarkivet.

Avisreportasjene fra rettsakene som er enda mer ensidige, er fortsatt tilgjengelige for alle. ●

Allehelgensdag

Av Connie Tur

Ikke som andre dager; den er vemodig,
men allikevel god.
Det er vakkert på gravlundene,
og det er ro.
Noe spesielt er det å få stå ved graven
til sine kjære,
jeg føler på en underlig måte
at de er så nære.
Jeg lukker øynene en stakk
stund,
og føler meg i ett med denne
lund.
Så går jeg hjem, tilbake til
livet og verden,

Den brente jords ...Forts. fra side 1

den totale krig. (Ved store eksplosjoner, bombing og branner ble Bergensområdet likevel et av de stedene i Norge som hadde store materielle ødeleggelser og blant de største tapene av menneskeliv.)

Prinsippet bak bygging av forsvarsverk og minelegging i Bergensområdet gjaldt også ellers i Hordaland og Sogn og Fjordane. Alle strategiske steder langs kysten ble besatt, alle steder med vitale funksjoner ble underminert, f.eks. fyrtårn,

kraftverk og ammunisjonslagre. Overalt ble strategiske veistrekninger og broer underminert. I Tokagjelet skulle veien i over 100 meters lengde sprenges ned i avgrunnen. For den ganske nye og flotte broen over Fykkesund forelå det også sprengningsplaner.

Hardangerbanen ble minelagt i tunnelen ved Skjervet. Bergensbanen skulle effektivt settes ut av spill ved en rekke brosprengninger. Tilsvarende ble alle tenkelige invasionssteder minelagt. Intet sted skulle overses, intet skulle hjelpe den inntengende fienden, han skulle stoppes/tilintetgjøres - slik var krigens enkle logikk... (så langt G.R.)

Til alle nordmenns lettelse ble det ingen krig på norsk jord i 1945.

Norske kystbyer og andre strategiske mål unngikk derfor samme skjebne som Finnmark fikk.

Tyskland kapitulerte betingelsesløst og de tungt bevegde werhmachtstyrker overga seg og fulgte lojalitetens klare regler.

Da også Vidkun Quislings fredslinje ble fulgt kunne nye maktthavere overta et land som var kommet nesten uskadd gjennom fem lange års okkupasjon.

Om det senere mineryddingsarbeide skriver Garmann Rygg i sin kronikk:

Etter at mineryddingsarbeidet var avsluttet i 1945, var det viktig å ta vare på dokumentasjonen av minefeltene og minefjerningen. Materialet ble overlatt Distriktskommando Vestlandet (DKV), som stadig fikk spørsmål om alle minene i de forskjellige feltene var fjernet. Og enkelte ganger med god grunn. Som eksempel kan nevnes et tilfelle fra en av Bergens nabokommuner. Der ble en ku sprengt i luften - og det etter at minefeltet var blitt ryddet første gang og erklært for minefritt!

Sommeren 1953 gjennomførte Minekommando Vest en omfattende etterkontroll av en del av de tyske minefeltene. I en rapport fra den gang gjeldende Bergensdistriktet kan vi om flere minefelt lese: «Man mener at det ikke kunne ligge miner igjen da alt var dyrket og pløyet. Kontroll skulle derfor være unødvendig...»

Da DKV i 1994 skulle legges ned, ble Statsarkivet i Bergen kontaktet med sikte på å få overlevert mineryddingssertifikatene og de ca. 1100 minekartene fra Bergen, Hordaland og Sogn og Fjordane. Oppgaven for statsarkivet har vært å skaffe seg full oversikt over samlingen. Det er meningen å legge denne informasjonen ut på Internett. Senere vil alle minekartene bli skannet inn, slik at også disse på denne måten vil bli gjort tilgjengelige.

Vi antar at behovet for minekart oppstod under/etter første verdenskrig. Med mengder av miner spredt utover felten, ble minene raskt et problem også for tyskerne. Utfra denne situasjonen oppstod naturlig nok ideen om kart som kunne fortelle om minenes plassering. Hvor utbredt bruken av minekart var under annen verdenskrig er vanskelig å si. Her i Norge har tyskerne iallfall hatt tid til å gjøre en grundig jobb. Og så vidt vi vet ble samtlige minefelt registrert og tegnet inn på spesielle kart - det vi kaller minekart.

Minekartene - som helt til nå har vært holdt skjult for offentligheten - forteller oss først og fremst hva tyskerne bygget av forsvarsverk. Dernest hvordan de ved hjelp av den betydelige mineleggingen ville forhindre at disse skulle falle i fiendens hender.

Det forteller vel også endel om det ansvar tyske militære myndigheter må ha fått i forbindelse med mineleggingens problemer i ettertid. Dette i sterk kontrast til den ukontrollbare minibruk i de senere års konflikter. (Red. anm.) ●

Sinclairsteinen ...Forts. fra side 1

og en håndfull menn stenedes i Gudbrandsdalen marsjerte hans sjef Munkhaven med hele hovedhæren tvers gjennom Stjørdalen, akkurat tidsnok til å befri det sterkt truede Stockholm.

«Hva er nu grunnen til at et så intelligent folk beruser seg i Sinclairvisen og samtidig overser helt dette meget viktigere som skjedde under hans schef Munkhaven»? spør Laing. «Og hva er grunnen til at et så frihetselskende og fedrelandskjært folk som det norske kan la sitt forsvar forfalle? At, kort sagt, dette folk, hvor alle opplyses -, hvor alle er lese- og skrivekyndig, og hvis historiske tradisjoner er av de aller beste og stolteste på jorden, (? red.anm.) at det likevel står til akters i historisk virkelighetssans og overblikk, og i den utholdende nasjonale selvhevdelse som dermed henger sammen?»

Under sin reise gjennom Gudbrandsdalen i 1799 skriver Edward D. Clarke i en

reiselivsbok om en temmelig æresløs hendelse under Sinclairtoget; (fortalt ham av en historiker: Von Buch).

«Omlag 60 skotter bad om nåde og ble tatt til fange. De ble fordelt på de forskjellige landsbyene. Bønderne ble snart lei av å fø på et så stort antall forsvarsløse menn. Skottene ble derfor samlet på en stor eng og myrdet med kalt blod. Bare en unnsnapp».

Ennå finnes rundt om mange beretninger i litteraturen om Skottetoget og alle atskiller seg fra hinannen. «Men hva er egentlig sannheten». spør Odd Th. Thomassen. «Var gudbrandsdølenes overfall på skottene til en slik gloriøs ære for landet?»

Alle beretninger lagt til grunn: *Nei, nei*», fastslår han.

Vår redaktør gir herved en av de mange lokalhistorikere i Lomdistriktet sjansen til å komme med sitt svar på denne grusomme salve. ●

Kretsfører Tindberg ...Forts. fra side 1

Marinesoldatene var sterkt tysk innblanding.

Dermed forlot han sitt bevegnet med maskinpistoler, revolvere og bajonetter, hjem med de bevegnete soldater i ryggen.

Da menneskemengden utenfor huset så Tindberg var det mange som ropte hurra og jublet over den britiske heltedåd. Tindberg selv var rolig og verdig, og med hevet arm hilste han mengden. Mange som så den fryktløse nordmann snudde seg da og gikk beskjemmet bort.

Slik forlot kretsfører Tindberg hjemmet, og de som kanskje hadde håpet at de skulle få se en skjelvende stakkar ble sørgelig skuffet.

Tindberg og politimester Birkeland, en av de andre som ble bortført, kom ombord i samme barkasse. Folkemengden kunne da se de to tenne hver sins sigar, hvoretter båten tøffet ut mot krigsskipet. ●

Dan Simonsen er gått bort

Vår trofaste kamerat og kampfelle Dan Simonsen er død etter lang tids sykdom.

Slik lød meldingen som nylig nådde oss, og som vil bringe dyp sorg inn i rekkene av de mange som kjente ham.

Så mange minner, så mange tanker strømmer på ved budskapet, og alltid vil han bli husket som det rett-skafne, ærlige og varme menneske han var.

Aldri gikk han på akkord med seg selv og sin overbevisning, og til siste stund kjempet han sannhetens sak.

For oss i «Folk og Land» var han noe spesielt, - ikke bare som mangeårig abonnent og fast bidragsyter til vennegavene, men også for de gledesstunder han ga oss hver gang vi hørte fra ham gjennom brev og telefon, der hans oppmuntrende ord fulle av kampglød og optimisme ga stor styrke i arbeidet med avisen.

Varme tanker går til hans nærmeste og vi lyser fred over hans minne.

Gode venner

Vennegaver til «Folk og Land»

Vi kvitterer denne gang for ialt 52 bidrag - som gir oss kr. 16.010,-.

Leserne har i 1998 vist en stor og omfattende giverglede, hvilket har betydd at vi i hele dette år har kunne levere et utvidet sidetall på 12 sider i hvert nummer.

Blir givergleden den samme i månedene som kommer, håper vi å kunne fortsette med det.

Julen nærmer seg: Hva med et lite julebidrag?

Vår adresse er:

FOLK og LAND, Postboks 3239 Elisenberg
0208 Oslo

Takk for følgende bidrag:

Initialer	Sted	Beløp	Initialer	Sted	Beløp
K.S.	Follo	100,-	M.H.	Borkenes	100,-
O.S.	Larvik	400,-	J.S.	Høvik	100,-
L.S.	Landås	40,-	K.H.	Mysen	200,-
T.A.	Ottestad	100,-	T.T.	Eidanger	100,-
O.G.	Sande	240,-	S.L.	Våler	500,-
L.B.	Revsnes	100,-	T.G.	Sande	4.800,-
L.R.	Brandbu	340,-	S.T.	Bergen	300,-
O.E.	Landås	50,-	R.C.N.	Trondheim	300,-
B.T.	Fyresdal	200,-	M.A.	Ålesund	200,-
J.E.K.	Argentina	400,-	L.S.	Dale	150,-
S.S.	Oslo	400,-	J.E.K.	Argentina	400,-
R.B.	Oslo	50,-	J.O.E.	Oslo	100,-
M.A.	Dovre	40,-	O.K.	Kristiansand	400,-
J.S.	Vågåland	700,-	G.G.	Mjøndalen	100,-
O.G.	Våler	240,-	M.V.	Namdalseid	300,-
J.E.	Skien	400,-	A.E.	Helle	140,-
J.S.	Steinkjer	400,-	A.B.	Nannestad	200,-
G.G.	Uvdal	200,-	O.Ø.	Sverige	200,-
F.S.	Stavanger	340,-	O.S.	Ingeberg	200,-
L.L.	Kolbotn	200,-	A.H.	Geithus	100,-
H.R.	Gjøvik	50,-	B.B.	Eidanger	160,-
K.S.	Nesoddtangen	100,-	E.H.	Sparbu	340,-
O.Ø.	Sverige	200,-	E.S.	Tyskland	60,-
S.S.	Porsgrunn	140,-	M.R.L.	Oslo	90,-
S.L.	Viksdalen	40,-	H.H.	Nykirke	200,-
G.P.	Mausund	300,-	H.N.	Hurdal	100,-
E.H.	Minde	400,-			

ALTMULIG-TJENESTEN

Som en spesiell service til våre abonnenter tilbyr vi på denne plass gratis annonser for, nær sagt, alle tjenester.

Eksempler: Kjøp og salg av antikvariske (brukte) bøker og blader, - eller kan-skje brev, diplomer, uni-formsdelere/merker fra okku-pasjonstiden. Gjennom ALT-MULIG-TJENESTEN kan

du få vennekontakter, du kan gjøre en byttehandel, etterlyse noe eller noen - og så meget, meget annet.

Tjenesten omfatter ikke firmaer eller foretningmes-sige formål, og gjelder bare abonnenter som har betalt sine bladpenger.

i annonsen kan du merke den med Bill.mrk. Vi ordner da resten, men i tilfelle må du vedlegge 2 frimerker a kr. 3.50 - for videresendelse av eventuelle svar. (Navn og adresse må oppgis ekspedisjonen) Avisen påtar seg ikke noe ansvar utover annonseringen.

Ønsker du å være anonym

Specialerbjudande inför 1999

KÖP, Läs, sprid: «Frihetsfackland» och «Bohuslän Folkblad».

Organ for det Frisinnade unions-partiet. Pris helår (sv.) kr. 200,-. Adr. «Frihetsfacklan» 47493 Ellös, Sverige. Pg. nr. 4391290 - 6.

NS-plakater

i god stand, kjøpes av samler. Tlf. 22 60 63 45

Tidsskriftet Munin

1942-1945, komplette årganger.

Karl Holter: **Frontkjempere**
Store Bjørn Forlag 1951.

F. Halle: Fra Finland til Kaukasus

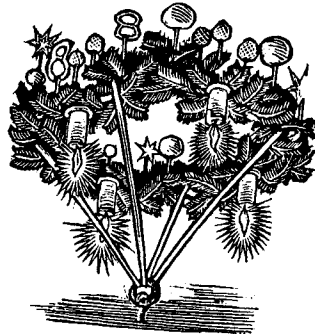
Nordmenn på Østfronten.

Dreyers Forlag 1972

ønskes kjøpt - tlf. 22 60 63 45

Kan noen hjelpe våre venner? Skriv til Folk og Land.

Det forutsettes at bøker, blader o.l. som selges gjennom ALTMULIG-TJENESTEN sendes mot oppkrav, hvis ikke annen ordning med kjøper er inngått.

BOKTJENESTEN

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

- ..... eks. Inger Cesilie Stridsklev: «M/S Theklas himmelferd» ..... kr. 218,-
- ..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Innbundet) . kr. 285,-
- ..... eks. Vidkun Quisling: **Russland og Vi** (Heftet) ..... kr. 150,-
- ..... eks. Odd Melsom: **På nasjonal uriaspost** ..... kr. 50,-
- ..... eks. Knut Steenstrup: **Dilemma** ..... kr. 50,-
- ..... eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** ..... kr. 5,-
- ..... eks. Sundra Sand: **Noen enrindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager** ..... kr. 5,-
- ..... eks. Roald A. Nielsen: "Solbris Ohoil" ..... kr. 50,-
- ..... eks. Anna Kientopf: **Det fredsfjendtlige trauma** .... kr. 50,-
- ..... eks. Hans Gervik: **Refleksjoner etter 50 år** ..... kr. 50,-
- ..... eks. Ståle Fagerland: **Et navn til låns** ..... kr. 220,-
- ..... eks. Johs Myhren: **Skyldig - uskyldig?** ..... kr. 100,-
- ..... eks. John Sand: **Elverumsfullmakten** ..... kr. 100,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til:

Postgiro 0807-5.15.02.89. Bankgiro 6063.05.00926 eller ved sjekk i kontanter eller frimerker. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. .... som betales slik:

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: ..... Sted: .....

Vennetreff for NS-barn

Vi er noen NS-barn som har gleden av å komme sammen 3-4 ganger årlig. Vi pleier å møtes kl. 13.00 en lørdag og ha resten av dagen sammen. Først har vi en innledning om et for oss aktuelt emne. Sist, i

Oslo i september fortalte universitetslektor Baard Borge om sine planer for å undersøke virkningene etterkrigsoppgjørene i Holland, Danmark og Norge har hatt på barna til de rettsforfulgte. Vårt neste møte blir i Skien 9.1.-99. Da blir temaet den eldste kjente norske forklaring på hvorfor det er og gjøres forskjell på folk.

Alle som hadde mor, far eller begge som ble rettsforfulgt etter 2.Verdenskrig, og som selv ikke var medlemmer av NS eller NSUF, er velkomne i fellesskapet.

Hos oss praktiseres

yringsfrihet. Vi håper alle som leser dette vil gjøre NS-barn oppmerksomme på det tilbudet vi representerer.

Morten

Engebretsen

Richard Nordraaestgt.

11A, 3722 Skien

Tlf.: 35 53 31 22

Björg Jacobsson

Bjørnестien 13B,

3188 Horten

Tlf.: 33 04 19 48

Inger Cecilie

Stridsklev

Håvundv. 125,

3715 Skien

Tlf.: 35 52 18 13

Justismordet som opprørte en hel verden

ET TILBAKEBLIKK PÅ RETTSAKEN MOT DREYFUS

- Og 50 år senere: Prosessen mot Quisling

Det var like under jul i det Herrens år 1894. Der var liv og travelhet i Paris' gater, en forventningens optimisme i glade ansikter, hvor disse betraktet de fristelser som lokket bak de store speilglassruter. Men, dessverre, da dette ikke er noen julefortelling om «tindrende barneøyne» så må scenen, sørgerlig nok, overføres til en rettssal i Rue Cherche Midi. Denne var mørk og dyster, som de fleste slike rettsaler verden over gjerne er - i hvert fall for siktede.

Et trist, gult og flakkende skjær fra gasslampene bidro i sannhet til å stille saken i dens rette lys.

Den anklagede var nemlig kaptein Dreyfus, adjutant ved generalstabens, - beskyldt for høyforræderi ved å ha overlevert militære hemmelige papirer til den derværende tyske ambassades militærattasché.

Dette hendte den 19. desember, - denne dagen som ble opptakten til den skjenselens rettergang som skulle ryste den franske nasjons grunnvoll og splitte landet gjennom tolv år, fylt av indre strid av hat og bitterhet. En opprørt verden akkompagnerte det hele med sin fordømmelse over den franske generalstab, over fransk rettergangs korrupte tilsidesettelse av sannhetens krav, - ja, over den hele franske nasjon, som samlet syntes å ha *gitt Astrea*, rettferdighetens gudinne, løpepass.

Før man imidlertid var kommet frem til denne rettsdag må kort skisseres det hendelsesløp som gikk foran:

En julidag samme år tropet det opp en sivilkledd herre i den tyske ambassade i Paris. Han bar æreslegionens ordensbånd, altså en offiser, og han ønsket en

konferanse med ambassadens militærattasche, oberst von Schwartzkopf.

For ham redegjorde han sin hensikt: Å ville overlevere attacheen franske, hemmelige militære dokumenter. Han var tvunget til dette for å bedre sin økonomi.

Han tok frem et hemmeligstemplett papir for å bekrefte sakens alvor.

Til attaxheens ære må det sies at han reagerte momentant og avviste det hele. Offiseren måtte gå med uforrettet sak. Men senere kom imidlertid attascheen til å tenke på at han kanskje burde ha underrettet Berlin. Når alt kom til alt lå jo avgjørelsen der. Han fulgte innskyttelsen og fikk omgående ordre om å innlede forhandlinger.

Den franske offiser som hadde presentert seg som major, grev Walsin-Esterhazy, bataljonsjef i hæren, ble tilkalt og det kom til en overenskomst. Leveringen tok raskt til. Men da ikke alt klaffer til enhver tid i denne verden så inntraff det ubehagelige, at da Esterhazy en septemberdag hadde sendt tyskerne den senere så beryktede *Bordereau*, (liste over saksdokumenter) skrevet med hans egen hånd, (dokument nr. 1. i rettsaken) - ja, så ble dette dokument snappet opp av den franske kontraspionasje. En tid før dette hente hadde franskmennene også kommet over et brev fra den tyske militærattasché til sin kollega i den italienske ambassade. I dette brev forekom bl.a. disse linjer: «Vedlagt følger tolv detaljerte kart over Nice, som denne slyngelen D... har bedt meg sende Dem». Det franske problem var nå: Hvem var denne slyngelen D...? Og det var altså på det-

Av Kjell Blich Schreiner

te tidspunkt at nevnte bordereau ble snappet opp. Det sto da klart at denne D... måtte finnes innen generalstabens, siden han kunne manipulere med landets hemmeligste papirer. En febrilsk granskning ble iverksatt og generalstabens navnregister gjennomgått.

Under D stoppet en momentant opp ved navnet Dreyfus. Her hadde man mannen. Selvfølgelig han og ingen annen. Jøden, kaptein Dreyfus.

Kaptein Dreyfus var den eneste jøde i generalstabens. En glimrende karriere, intelligent og ærgjerrig. Men siden nå engang generalstabens ære sto på spill kunne ikke noe ha klaffet bedre. Hadde man ikke advart mot å ta en jøde inn i hærens edleste klan, - at han betød en trussel mot hærens sikkerhet. Og når alt kom til alt var det så ikke et fint stykke brensel til den antisemitittisme som just da gikk over Frankrike.

Frem med jøden, - Vive la France.

Vi er tilbake i rettssalen, som innledningsvis presentert. Anklagerne var, foruten med sitt hat, også velutrustet med de vitnesbyrd som skulle felle Dreyfus. Bl.a. hadde selv den kjente Bertillen, skrifteksperten slått fast at her var ingen tvil tilstede, - at bordereauen var skrevet med tiltaltes egen hånd.

Dessuten hadde jo allerede pressen, få timer etter hans arrestasjon, vendt tomme melen ned - og derpå fulgte de samme ville skrik fra mengden som i hine tider da de kristne ble kastet for løvene i det gamle Rom - og slik 100 000 nordmenn opplevet det fredsdagene 1945.

Det farligste, mest samvittighetsløse og nådeløse

vitne var imidlertid major Hubert Henry som la frem et falskt dokument av fellede art. Han var Esterhazys venn og medarbeider.

Med hele denne mektige allianse bak seg tok det retten knapt et kvarters tid å avsi den enstemmige dom. En vanærende avskjed fra hæren og livsvarig deportasjon til den beryktede straffekoloni Djevløya utenfor Sør-Amerikas nordkyst ved Cayenne.

Den grusomme scene hvor Dreyfus ble degradert i overvær av Parisgarnisonen og en uhyre menneskemengde er beskrevet i tallrike bøker og artikler, - den vil vi ikke overvære her. Kort deretter er Dreyfus på vei til Djevløya etter at mengden på kaien forgjeves hadde forsøkt å lynsje ham. Og mens nå Dreyfus ligger lenket ombord, må vi foreløpig overlate ham til hans bitre skjebne gjennom ensomme år under strengeste vakthold forlatt av både Gud og mennesker. *Trodde han.*

For hva visste han vel om det intense arbeid som nå ble nedlagt av alle som var overbevist om at her forelå et justismord? Ingenting. Vi må, tross alt, være klar over at ikke alle var korrupte i dette spill. Bortsett fra at mange virkelig oppriktig trodde at han var skyldig så arbeidet den høyt ansette advokat Demang, en god katolik, for ham, likeledes den hissigste Clemenceau, (kalt Tigeren) og videre sjefen for etterrettingsvesenet, Picquart, som også hadde sine tvil. Senere kom også Zola med sin oppsiktsvekkende artikkel: «J'accuse» («Jeg anklager») og som kostet ham en dom på 1 års fengsel, men som han unndro seg ved flukt. Dertil vår egen Bjørnstjerne

Bjørnson som deltok gjennom en rekke anklageskrifter i den storm av harme som gikk over Europa.

«Sandheds Sag, seirer kun i Nederlag» kunne vi med rette nesten si. Og at Guds mølle arbeider langsomt kunne i hvert fall med sikkerhet hevdes. Men den arbeidet. Esterhazy og hans venn, major Henry - tragediens fremste aktører - skulle se svarte skyer stige opp i horisonten. Etterrettingsbyrået, ved den samvittighetsfull Picquart, snappet opp et brev, sendt til Esterhazy gjennom den tyske ambassade. Dette ble forelagt den samme Bertillen. Det skal sies til hans ros at han ikke straks forsøkte å tviholde på sin første avgjørelse. Nå erklærte han kategorisk: «Her har vi mannen som skrev bordereauen». Overfor denne avsløring skulle enhver ha trodd at nå måtte da det hele rakne? Å, nei, da. For Esterhazy ble av pressen, folket og av hæren hevet til skyene. Dessuten måtte generalstabens og hærens prestisje ikke krenkes. Domstolen frifant ham, mens den arme Picquart omgående ble arrestert for å ha røpet hemmelige dokumenter. Esterhazy ble båret ut med jubel.

Men Guds Mølle arbeidet, het det. Dette fikk sin bekreftelse da Esterhazys medarbeider, major Henry, under press måtte tilstå forfalskning av et viktig dokument, - hvorefter han om kvelden begikk selvmord i sellen sin.

Da forsto den forherdede Esterhazy at spillet snart var slutt. Han flyktet hals over hode til London, hvor han for god betaling tilsto hele komplottet. Han ville ha hevn over alle som hadde

Forts. side 11 ➔

Justismordet...

Forts. fra side 11

deltatt i det, men som senere vendte ham ryggen. Hans tilståelse gikk som følgetong i både Paris og London. Og det kan like godt strask nevnes (så er vi ferdig med ham) at han antok nytt navn og døde som en gammel, fattig mann i Londons slumkvarter.

Om ikke nå alt dette skulle ha vært tilstrekkelig, så hendte dette at den tyske militærattaché ble kalt hjem. Under sin avskjedsaudiens hos den franske president forsikret han på æresord at han ikke hadde hatt noen som helst forbindelse med Dreyfus.

Etter disse overveldende vitnesbyrd ble Frankrike med skam og gru tvunget til å hente Dreyfus hjem fra Djevleøya, hvilket skjedde med krysseren «Sfax» i 1899.

Saken skulle nå gjenopptas ved krigsretten i Rennes. Dreyfus var nå 39 år, men allerede en gammel mann, gråhåret og skrøpelig etter 5 års grufull isolasjon på øya.

Nå kommer frifinnelsen, sukker leseren lettet. Men det er akkurat her han tar feil. Krigsretten var et utvalg av offiserer fra provinsgarnisonen, som etter 33 rettsmøter med fem mot to stemmer fortsatt fant Dreyfus skyldig i høyforræderi og dømte han til ti års fengsel. (Krigsretten ville ikke la den første rettsavgjørelse i stikken) Men denne gang lød ikke stormrope av harme over Europa alene. En hel verden reiste seg i opprør. Det kom til demonstrasjoner utenfor alle klodens franske ambassader og konsulater og man vedtok å boykotte alt som var fransk. Overalt lød det: «Dommen rammer ikke Dreyfus, men hele Frankrike».

Reaksjonen var forutsigbar. Premierministeren ville ikke la den felte dom bli virksom. Han *benådet* Dreyfus omgående. Han ble satt på frifot og dro med sin

familie til Sveits for å unngå mobben i sitt hjemland. Men benådning var jo ikke det samme som frifinnelse. Man fant det ubetenktsomt av Dreyfus å akseptere dette, da det jo innebar en viss erkjennelse av skyld.

Etter ennå 5 år i utlendighet ble saken endelig gjenopptatt for 3 gang ved appelretten i mars 1904. Undersøkelsen ble langvarig og svært komplisert, fordi man nå endelig ville finne frem til den fulle og endelige sannhet. Og *endelig* i juli 1906 omstøtte appelretten den dom som var avsagt i Rennes. Det fantes ikke et eneste bevis mot Dreyfus. Det var ikke nødvendig å gjenoppta saken, fordi det aldri hadde vært noe grunnlag for anklage. Og etter 12 lange år var Dreyfussaken ute av verden. Møllen hadde gjort sitt arbeide.

Hva mer? At den franske regjering ikke nølte et øyeblikk med å rense det franske folks samvittighet. Dreyfus ble utnevnt til major og dekorert med æreslegionens kors. Den trofaste Picquart ble utnevnt til generalmajor og senere til krigsminister i Clemenceaus regjering. «Magna est Veritas et praevalerebit» - Sannheten er stor og den vil seire. Hva mon Dreyfus følte den dag da han igjen sto på den samme ekseserplass, hvor han tolv år tidligere så vanærende ble degradert? I full paradeuniform og under trompetfanfarer ble han under stor høytidelighet igjen innsett i alle sine rettigheter. Og mengden som tidligere alle år hadde ropt sitt «korsfest», den svingte selvsagt med hattene og jublet.

Dreyfus smilte og gjorde honnør. Han var jo offiser. *Vive la France.*

40 år senere sto en annen offiser for retten tiltalt for landsforræderi.

Denne gang i Norge.

Det var major Vidkun Quisling.

En idealist som gjennom hele sitt liv hadde arbeidet til folkets og fedrelandets beste, og som først av alle hadde pekt på den fare som

truet Norge gjennom politikernes ansvarsløse nedbygging av forsvaret.

Samme menn var det nå som stilte han for en paradisk og korrumpert rett for å avlede egen forrederisk virksomhet, og snarest mulig se hans død.

Franske myndigheter brukte 12 år for å finne frem til den fulle og hele sannhet om Dreyfus.

Lang tid.

Men de fant den etter å ha lett frem til de mest bortgjemte dokumenter og de mange personer som kunne ha betydning for saken.

I Quislingsaken var det annerledes. Forsvarsdokumenter som var livsviktige for tiltalte forsvant på mystisk vis, og høyere tyske personer innen Adolf Hitlers krets, som kunne ha vært avgjørende forsvarsvitner, ble ikke innkalt.

Unge historikere, også i utlandet, setter fortsatt søkelyset på dette tragiske skuespill som ble kalt en rettsak.

Kanskje får den danske lærer, Lise Haber rett i sin spådom, der hun skriver til en norsk venn: «... om 50 år vil det sikkert finnes en statue av Vidkun Quisling på Akershus i Oslo».

Julelys over frossen snø

Forts. fra side 6

må lete etter sidestykke. For det er jo Døden som venter ham for hvert skritt der hjemme.

Og likevel: - «Jeg vil ride hjem og ingensteder fare»!

For *hjemmet*, - det er nettopp der du skal møte både ditt liv og din bortgang. Og med hjemmet menes ikke akkurat et hus med vegger og tak, men der hvor ditt arbeid og ditt hjerte er, der din skapende kraft finner vei, dine tanker flukt og ditt sinn harmoni.

Det er der hvor en liten lysflamme over frossen snø vil ånde varme mellom deg og de kjære du forlot.

En stille julaftens time. ●

Om opportunistisk ... *Forts. fra side 7*

årsak til Første verdenskrigen, og til den giftige fascisismen som provoserte fram Andre verdenskrigen. Personar og nasjonar som slost saman med Tyskland, skal brennemerkestast for samarbeid» (med tyskarane). «Alt som ikkje fremjar det som står over, skal ein leggje vinn på å neglisjere».

I femti år har vi retta oss etter det eg siterte. Følgjer du ikkje denne regelen, får du det på trykk i dei «frie» Nürnbergs var det berre tillatelse å snakke om tyske brotsverk. Men alliert terrorbombing og annan «Pure naked bloody terror», slik Norman Davies skriv... Ikkje tale om. Berre i Hamburg, som blei bomba mange gonger, blei 40 000 drepne på ei natt, sende jamvel i kode utan at statsmaktene reagerte, vi let britane ta med tyske flygarar på hangarskipet «Glorius» frå norske fangeleir(ar) då dei rømde landet. «Glorius» blei senka, tyskarane med det.

Tyske konsentrasjonsleirar, særleg Auschwitz, figurerer i alle media dagleg. At det var britane som byrja med slike, under Boarkrigen, er ukjent for folk flest. Dei allierte krigsfangeleirane etter krigen, der tyske soldatfangar døyde i hope, særleg i franskmennene sine leirar, er stort sett også ukjende. Og vågar noen å nemne det, og det blir trykt, kjem det illsinte reaksjonar.

Heller ikkje les vi i historiebøkene om dei om lag 70 000 kosakkane og jugoslavane som britane sende tilbake til Stalin og Tito; i strid med krigslovene, blir det påstått. Tyskarane vart lenge skulda for Katynmassakren av dei polske offiserane og fleire. Først langt uti Den kalde krigen ble det formålstenleg å lege ein «vri» på løgna, når Tyskland var på same parti som oss. I Nürnberg var det berre tillatelse å snakke om tyske brotsverk. Men alliert terrorbombing og annan «Pure naked bloody terror», slik Norman Davies skriv... Ikkje tale om. Berre i Hamburg, som blei bomba mange gonger, blei 40 000 drepne på ei natt, sende like mange som under heile Blitzen mot London og England. Britane trong svære byar, som Hamburg og Dresden, å slikt mot fortel Davies.

Ein kjend historikar sluttar standardverket sitt om krigen i 1940 slik: «Det er heller i historien. Enhver epoke får finne sine. For vår epoke foreslår jeg regjeringen Nygaardsvold i 1940».

Eg kom med i 1940 som ein slags frivillig, trass i regjeringas dugløyse. Og eg er mykje meir samdt med Gunnar Jahn når han seier at den dårlegaste vi har hatt. Men det er ei anna historie.

Julen 1998

Redaksjonen og ekspedisjonen i
Folk og Land, styret og
kontormedarbeiderne i INO
ønsker abonnenter og alle andre lesere,
medlemmer og trofaste støttespillere over
hele landet og
de mange bosatte utenlands enn riktig
God Jul!

SETT OG HØRT

Vi finner følgende i «Larvik Morgenavis» 10. mai 1949: Arild Haaland har lenge men fordi de tapte et menneske. hatt alvorlige og veloverveide ke.

«Dagbladet» i Oslo har i meninger om norske

disse dager gjentagne ganger akademikere:

beklaget seg over at en fru «De er en flokk uvitende og ansvarsløse spekkhuggere», uttalte han til et av våre store forretningsblad.

generalkonsul Harsem, som ansvarsløse spekkhuggere», har fått forelegg på kr. 40 000 uttalte han til et av våre store forretningsblad.

Samling, ikke er blitt framstillet i byretten ennå, på grunn en hadde vært sammensatt av typiske akademikere av idag, av sykdom (hun skal være dødssyk). ville vi ikke hatt noen grunnlov, men et lønnsregulativ».

Da burde retten være satt hjemme hos henne, ved sykesengen hevder bladet, - "staten taper da 40 000 kroner, hvis fruene dør uten å bli dømt.

«Mer brutalt og kynisk men av hat til de krefter som kunne hverken Goebbels eller ville knesette deres politikk. en Himmler uttrykt det, den Akkurat som enkelte kvinner kan forsake verden og bli makten» skriver «Larvik Morgenavis». nonner, ikke drevet av Guds kjærlighet akkurat,

«Jeg tror imidlertid at vi er kommet så langt, at et mindretall i et land ikke lenger som i perioden 1946-1948 kan tvinge sin vilje frem på bekostning av flertallet, selv om dette kommunistiske mindretall skulle få støtte utenfra». (Trygve Lie i 1954)

Det fortelles at en mann under massearrestasjonene i 1945 rapporterte at hans papegøye var forsvunnet.

Politiet spurte ham om papegøyen snakket.

«Ja», svarte mannen, «men hvis den uttrykker noen politisk mening, så er den fullt og helt dens egen».

En politisk handling ... Forts. fra side 4

Tromsø før den reiste inneholdt ikke noe om «Elverumsfullmakten». Ordlyden var heller ikke kjent for Londonregjeringen da den utga Norsk Lovtidende 15/08.-40.

Men «Elverumsfullmakten» ble brukt da lover skulle forandres, såkalte provisoriske anordninger. Iflg. Grunnlovens paragraf 17 «gjelder de provisorisk til neste storting».

Formelt er det klart at regjeringen ikke hadde fullmakt - selv med «Elverumsfullmakten» i ryggen - til å forandre gjeldende lovgivning eller gi nye lover uten i de tilfeller da krigsbestemte nasjonale interesser gjorde det påkrevd, skriver professor Wilhelm Keilhau.

Det er også klart, iflg. Haagrelementet av 1907, at på okkupert område er den legale makt gått over til okkupasanten. Landets lovlige regjering

er avskåret fra å gi direktiver for innbyggerne i landet.

I Joakim Ihlen og Bertil Kugelbergs bok «Frendefolk» heter det

«Historien har knappast något motexempel til det norska på allmän upplösning, desorganisation, mangel på ledning och fatning och uppgivelsesvilja.»

Forfatteren har i et appendiks behandlet konstitusjonell nødrett - her skriver han bl.a. at i 1945 og utover ble hevn- og henrettelsesentusiasme vurdert som et dominerende trekk i folks rettsbevissthet. Nygaardsvold var blitt skjøvet til side. Det var Gerhardsen som måtte avslå benådningssøknader og gi eksekusjonspelotongen klar bane.

Han sier at han ikke kunne anbefale benådning i henrettelsessaker - fordi det da ville

reise seg en storm i folket. Det tok to og et halvt år før den siste dødsdømte ble skutt.

Forfatteren har i appendiks nr. 2 behandlet forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft.

En feltgeistlig fikk 7 års tvangarbeide for preste tjenesete på Østfronten. Han hadde ikke gjort væpnet tjeneste, men forrettet ved begravelser m.v.

Det overveiende antall straffedømt ble dømt etter Londonregjeringens provisoriske anordninger, og slike provisorier var det etter grunnloven ikke anledning til å gi. Det kan ikke gis lover, eller provisoriske anordninger, med tilbakevirkende kraft.

John Sand har gitt en fremragende objektiv fremstilling som anbefales alle historieinteresserte på det aller beste. Da kan enhver gjøre seg opp en mening.

Fram

Fram vil vi gå,
fram er naturleg for foten å stige,
framover skaptets vårt auge te sjå,
fram mot det ukjende, drøymde og tenkte,
dit lyt vi lengte.

Framanfor er det at livsdagen lyser,
frammi der vinkar det mål vi skal nå.

Ætter og år
hastar mot framti. Fram! lyder ropet.
Alle og alt mot det komande trår.
Framfor oss er det at allting skal hende,
aldri attende
fører ein livsveg, for liv er ei evig
framtid på ferd ifrå vår og til vår.

Fram mot det land
hundratals ætter hev timja og trådd mot,
bede og blødd for som kvinne og mann.
Fram til eit folk som fullfager meinig
samla til eining.

Tonar i veksande samklang og ljosglans
fram mot ein fred som er fullkomen sann.

Kåre Bjørgen

- Husk bladpengene!

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO